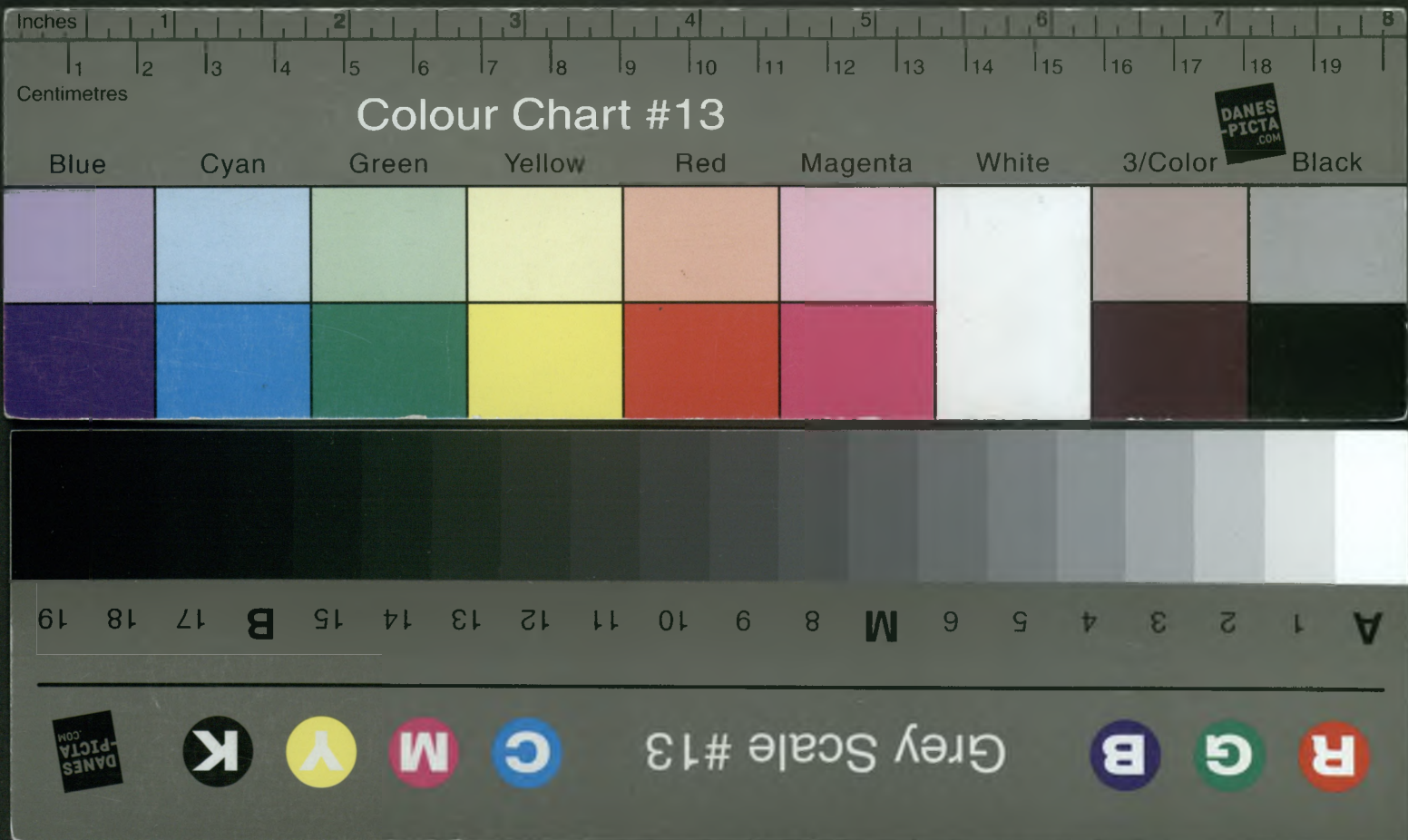

<p>Logotyp</p>	<p>Nazwa instytucji</p> <p>Muzeum Ustrońskie</p>	
<p>Tytuł jednostki / publikacji / fotografii</p> <p>Działania patriotyczno – wychowawcze organizacji kombatanckich w Ustroniu</p>		
<p>Ilość stron oryginału</p> <p>26</p>	<p>Ilość skanów</p> <p>26</p>	<p>Liczba plików publikacji</p> <p>55</p>
<p>Autor</p> <p>Szkaradnik Lidia;</p>	<p>Wydawnictwo / zakład fotograficzny</p> <p>Urząd Miasta w Ustroniu</p>	<p>Skan okładki</p>
<p>Miejsce wydania</p> <p>Ustroń</p>	<p>Rok wydania / Data powstania</p> <p>2008</p>	
<p>Sygnatura</p> <p>---</p>	<p>Rodzaj zasobu (np. zdjęcie, czasopismo itp.)</p> <p>Książka</p>	
<p>Wymiary (wys x szer)</p> <p>23,6 x 16,5 cm</p>	<p>Stan zachowania</p> <p>---</p>	<p>Charakterystyka skanowanego obiektu</p> <p>Sprawozdania z działalności edukacyjnej organizacji kombatanckich na terenie miasta.</p>
<p>Hasła przedmiotowe (okres historyczny, postacie, miejsce)</p> <p>XX wiek, Ustroń</p>		
<p>Hasła tematyczne (np. miasto, przemysł, kuźnia, letnicy itp.)</p> <p>Związek Inwalidów Wojennych Rzeczypospolitej Polskiej, Związek Kombatantów RP i Byłych Więźniów Politycznych ; Stowarzyszenie Kombatantów Polskich Sił Zbrojnych za Zachodzie; Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej; Związek Byłych Więźniów Politycznych Hitlerowskich Więzień i Obozów Koncentracyjnych</p>		
<p>Prawa autorskie</p> <p>---</p>		

Działania patriotyczno-wychowawcze organizacji kombatanckich w Ustroniu

**Działania
patriotyczno-wychowawcze
organizacji kombatanckich
w Ustroniu**

Ustron, grudzień 2008 r.

Opracowanie tekstu: Lidia Szkaradnik i Katarzyna Szkaradnik

© Urząd Miasta w Ustroniu

Aby naświetlić zagadnienie działalności stowarzyszeń kombatanckich z Ustronia od początku lat 90., trzeba najpierw przypomnieć, że w miejsce dotychczasowego Związku Bojowników o Wolność i Demokrację utworzono w kwietniu 1990 r. Związek Kombatanatów Rzeczypospolitej Polskiej i Byłych Więźniów Politycznych. Ten pierwszy (ZBoWiD) powstał w 1949 r. w wyniku połączenia organizacji kombatanckich oraz Związku Inwalidów Wojennych, a zrzeszenia istniejące wcześniej przybrały postać jego sekcji. Ustroński oddział przez cały okres PRL aktywnie włączał się do obchodów świąt patriotycznych, z których najważniejszymi były: 1 Maja – Święto Pracy i jednocześnie rocznica wyzwolenia naszej miejscowości spod okupacji hitlerowskiej, 22 Lipca – Święto Odrodzenia, jak również 9 Listopada – rocznica zbiorowego mordu na ustrońsiakach w 1944 r. Poprzedzały je akademie i uroczyste sesje Miejskiej Rady Narodowej, a także capstrzyki z udziałem kombatanatów, delegatów stowarzyszeń, młodzieży szkolnej, mieszkańców. W święto majowe organizowano pochód, który kończył się przemówieniami władz na Rynku, z kolei w rocznicę listopadowej tragedii urządzano spotkanie pod pomnikiem za ratuszem. Od momentu przeobrażeń ustrojowych niektóre święta ogólnopolskie zmieniły się lub nabrały innego wydźwięku, tymczasem miejskie, lokalne uroczystości pozostały takie same jak dawniej.

Obecnie przy Urzędzie Miasta w Ustroniu funkcjonuje Rada Stowarzyszeń Związków Kombatanckich, w ramach której współpracują:

- **Związek Kombatanatów RP i Byłych Więźniów Politycznych (ZKRPiBWP)** – jego prezesem od założenia jest płk Ludwik Gembarzewski;
- **Stowarzyszenie Kombatanatów Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, Oddział Regionalny w Ustroniu (SKPSZ)** – prezesem został Roman Kubalok, a po jego śmierci w 2005 r. dotychczasowy zastępca, Adam Heczko;
- **Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej (ŚŻŻAK)** – od początku prezesem jest Bolesław Szczepaniuk;
- **Związek Inwalidów Wojennych (ZIW)** – pierwszym prezesem był Zygmunt Steć, a od 2003 r. jest nim dotychczasowy zastępca, Paweł Gogółka;
- **Związek Byłych Więźniów Politycznych Hitlerowskich Więzień i Obozów Koncentracyjnych (ZBPHWiOK)**, który uformował się w Ustroniu 28 sierpnia 1992 r. i którego prezesem mianowano również Pawła Gogółkę.

ZKRPiBWP zrzesza tylko ustrońsiaków. Na początku lat 90. skupiał 110 członków zwyczajnych i 35 podopiecznych (wdowy po weteranach), natomiast w 2008 r. – już tylko 21 zwyczajnych i 50 podopiecznych.

SKPSZ obejmuje całą ziemię cieszyńską, Żywiecczyznę, Pszczynę, Rybnik oraz pomniejsze miejscowości woj. śląskiego; w 1993 r. należało do niego 148 członków zwyczajnych i 35 podopiecznych, a w 2008 r. – 41 zwyczajnych i 41 podopiecznych.

ŚZZAK w 1990 r. utworzyło 19 osób, tymczasem w połowie 2007 r. zrzeszało 7 żołnierzy i 3 podopiecznych.

ZIW w pierwszej fazie istnienia miał 71 członków, z kolei w 2005 r. – 27 zwyczajnych i 18 podopiecznych.

ZBWPiWiOK, skupiający z chwilą powstania ponad 50 osób, a obejmujący wszystkich byłych więźniów politycznych z ziemi cieszyńskiej, pod koniec 2005 r. zrzeszało ich 11.

Pomimo nieuchronnie malejącej liczby członków organizacje powyższe z niezwykłym zaangażowaniem uczestniczą w uroczystościach patriotycznych. Na terenie Ustronia obchody te są przygotowywane od 1990 r. przez Wydział Oświaty, Kultury, Sportu i Turystyki Urzędu Miasta – przy współudziale właśnie stowarzyszeń kombatanckich – według podobnego scenariusza. W corocznym programie znajduje się upamiętnienie takich wydarzeń, jak:

- święta majowe, których głównym organizatorem jest Urząd Miasta (wyzwolenie Ustronia, uchwalenie Konstytucji 3 Maja, Dzień Zwycięstwa, bitwa pod Monte Cassino);
- święta sierpniowe, aranżowane przez ŚZZAK (Dzień Wojska Polskiego, bitwa warszawska, powstanie warszawskie);
- rocznica wybuchu II wojny światowej współorganizowana przez ZKRPiBWP i ZBWPiWiOK;
- rocznica bitwy pod Lenino, przygotowywana przez ZKRPiBWP i ZBWPiWiOK;
- rocznica masowej zbrodni hitlerowskiej w Ustroniu (9 listopada 1944 r.) – od 2001 r., kiedy odsłonięto pomnik na Gimnazjum nr 1, urządzana przez tę szkołę przy udziale związków kombatanckich;
- Święto Niepodległości, którego głównym organizatorem jest Urząd Miasta;
- rocznica śmierci partyzantów z Oddziału AK „Czantoria” (30 listopada 1943 r.), przygotowywana przez ŚZZAK.

Na wszystkie święta patriotyczne Urząd Miasta zapewnia pracowników, koordynujących reżyserowanie obchodów według niniejszego harmonogramu, oraz dekorację pomników, a na imprezy majowe, sierpniowe i listopadowe również orkiestrę. Co roku na przełomie lutego i marca prezesi organizacji kombatanckich spotykają się z burmistrzem (aktualnie Ireneuszem Szarcem) w magistracie, gdzie wspólnie ustalają szczegóły planu ceremonii na najbliższe dwanaście miesięcy.

Główne uroczystości – co odnosi się także do czasów PRL – mają miejsce pod pomnikiem Pamięci Narodowej, pierwotnie nazywanym pomnikiem Ofiar Walki i Męczeństwa. Został on odsłonięty za ratuszem 12 czerwca 1949 r., a wzniesiony z funduszy, które przekazali przedstawiciele różnych instytucji oraz osoby prywatne z Ustronia i okolicznych miejscowości. Jego inicjatorem i realizatorem był Polski Związek Byłych Więźniów Politycznych. Natomiast 30 kwietnia 1977 r. odsłonięto pomnik poświęcony partyzantom poległym w latach 1939–1945, który wcześniej znajdował się na prywatnej posesji. Umieszczony został w pobliżu Szkoły Podstawowej nr 1 – przy ul. Partyzantów.

W 1990 r. pierwszy raz po przemianach politycznych zorganizowano uroczystości z okazji świąt listopadowych, czyli w Święto Niepodległości i dla upamiętnienia hitlerowskiego mordu na ustroniakach 9 listopada 1944 r. Wieczornicę pt. „Jakże Cię, Polsko, kochać” urządzono 9 listopada w kinie „Uciecha”, podobnie jak w latach poprzednich. Nauczycielski chór „Czantoria” oraz uczniowie z Ogniska Pracy Pozaszkolnej pod kierunkiem Danuty Koenig wystąpili z programem patriotycznym. W uroczystości wzięli udział kombatancki, władze miasta, a także reprezentanci ustronińskich stowarzyszeń.

Obchody opisywanych tutaj świąt w okresie 1990–2000 w widoczny sposób ulegały przeobrażeniom; dopiero od 2000 r. ceremonia jest przygotowywana według niemal stałego scenariusza. Rocznicą uchwalenia Konstytucji 3 Maja rozpoczyna się zawsze nabożeństwem ekumenicznym w kościele rzymskokatolickim pod wezwaniem św. Klemensa, podczas gdy Święto Niepodległości – w kościele ewangelicko-augsburskim ap. Jakuba Starszego; z tym że kazanie głosi zawsze ksiądz z kościoła niebędącego akurat gospodarzem. W nabożeństwie prócz mieszkańców uczestniczą władze miasta, kombatancki, poczty sztandarowe instytucji, stowarzyszeń i Szkoły Podstawowej nr 2 oraz orkiestra. Trzeba tu zaznaczyć, iż do 1993 r. imprezy patriotyczne obsługiwała orkiestra dęta Zakładów Kuźniczych, której długoletnim kapelmistrzem był Bolesław Mider. Od 1994 r. uroczystości uświetnia orkiestra dęta Kopalni Węgla Kamiennego „Pniówek” z Jastrzębia, początkowo pod kierunkiem Janusza Śmietany, obecnie – Sylwestra Skrzyszowskiego.

Po nabożeństwie, przy wtórce orkiestry, następuje oficjalne przejście pochodu – wraz z pocztami sztandarowymi weteranów, przedstawiciele związków i instytucji – pod pomnik Pamięci Narodowej. Tam zabierają głos organizatorzy oraz zaproszeni goście, a delegacje składają kwiaty. Informacje o harmonogramie świąt patriotycznych każdorazowo zamieszcza „Gazeta Ustrońska”, która relacjonuje również, niekiedy obszernie, przebieg uroczystości. Od 2003 r. są one prowadzone przez pracownika Wydziału Oświaty, Kultury, Sportu i Turystyki, Zdzisława Brachaczka; wcześniej zadanie to realizowali inni pracownicy WOKSiT lub zlecano je osobom z zewnątrz.

Wszystkie związki kombatanckie zajmują się ponadto wielostronnym wspomaganie swoich członków. Dopełniają koniecznych formalności, by uzyskali

bezpłatne świadczenia zdrowotne oraz leki, przysługujące im dodatki czy odszkodowania. Na co dzień odwiedzani są też chorzy i niedołążni. Dla członków zwyczajnych ZIW jego obecny prezes wystarczył się o pierwszeństwo w dostępie do całokształtu opieki medycznej.

Kombatanci spotykają się regularnie w jednej z sal Miejskiego Domu Kultury „Prażakówka”, a przewodniczący poszczególnych organizacji w określonych dniach pełnią tam dyżury.

Członkowie ZBoWiD – 1974 r.

Siedzą od lewej: Jan Heczko, Gustaw Koźdoń, Piotr Szachowicz, Franciszek Zawada (senior), Henryk Lupinek, Zbigniew Guzkiewicz, Jan Lipus, Anna Janusz, Józef Pilch; w drugim rzędzie: Maria Przyłuska, Hanas, Anna Zakaszewska, Jan Skrzeczek, Anna Śliwka, Anna Żertka, Franciszka Starzyk, Paweł Rakowski, Emilia Cembala, Stanisława Puchowska, Paweł Gogółka, Maria Wawracz, Stanisław Głuski, Bolesław Ferfecki; w trzecim rzędzie: Stanisław Hanas, Józef Holeksa, Franciszek Zawada (junior), Ludwik Gembarzewski, Wiliam Bura, Jan Troszok, Dominik Błahut, Antoni Kawecki, Paweł Wantulok, Jerzy Gwoździk, Stanisław Mierczy, Teofil Dustor; w czwartym rzędzie: Zenon Sadowski, Michał Gomola, Józef Glajc, Jan Jaworski, Józef Nogawczyk, Jan Zawada, Franciszek Kazimierzczak, Andrzej Pinkas, Alojzy Chowaniec, Henryk Hadaszczak.

Wiązanki pod pomnikiem Pamięci Narodowej składa delegacja Urzędu Miasta: od lewej naczelnik Wydziału Oświaty i Kultury Danuta Koenig, zastępca burmistrza Tadeusz Duda i naczelnik Wydziału Spraw Obywatelskich Czesław Gluza – 1 września 1992 r.

52. rocznica wyzwolenia Ustronia, obchody świąt majowych. Wartę honorową przy pomniku Pamięci Narodowej trzymają harcerze z SP-3, honory poległym oddaje płk Ludwik Gembarzewski – 1997 r.

Sierpniowe uroczystości z okazji 75-lecia bitwy warszawskiej i rocznicy powstania warszawskiego; przedstawiciele AK przy pomniku na ul. Partyzantów – 1995 r.

Poczty sztandarowe oraz inni oczekujący na rozpoczęcie ceremonii pod pomnikiem za ratuszem.

Kwiaty składają przedstawiciele ustronińskiego duchowieństwa: ks. kan. Antoni Sapota (proboszcz parafii św. Klemensa), ks. kan. Leopold Zielasko (proboszcz senior parafii św. Klemensa), ks. Henryk Czembor (proboszcz parafii ewangelickiej), ks. Tadeusz Serwotka (proboszcz parafii katolickiej na Zawodziu) – 3 maja 2000 r.

Odświeżenie pomnika poświęconego rozstrzelanym ustroniakom dokonują burmistrz Ireneusz Szarzec i przewodnicząca Rady Miasta Emilia Czembor – 9 listopada 2001 r.

*Ustrońscy kombatanci podczas uroczystości majowych – 2002 r.
Od lewej: Zygmunt Steć, Michał Kamiński (za nim w drugim rzędzie Kazimierz Chołuj),
Paweł Turoń, Oskar Bury, Anna Januszewska, Paweł Gogółka, Michał Musiał.*

*Przedstawiciele kombatantów i służb mundurowych w trakcie ceremonii
pod pomnikiem Pamięci Narodowej – 15 sierpnia 2003 r.*

*Uroczystość patriotyczna podczas obchodów świąt majowych – 2004 r.
Wartę honorową trzyma Straż Graniczna, ceremonię prowadzi Zdzisław Brachaczek,
inspektor Wydziału Oświaty, Kultury, Sportu i Turystyki Urzędu Miasta w Ustroniu.*

*Przemarsz pochodu z kościoła ewangelicko-augsburskiego ap. Jakuba
pod pomnik za ratuszem – 11 listopada 2006 r.*

Sztandary różnych instytucji i organizacji uczestniczących w uroczystościach pod pomnikiem Pamięci Narodowej – 11 listopada 2006 r.

Spotkanie młodzieży z żołnierzami AK w Oddziale Muzeum „Zbiory Marii Skalickiej” – 7 lutego 2007 r.

*Uroczysta msza w kościele rzymskokatolickim pw. św. Klemensa
w Dniu Wojska Polskiego – 15 sierpnia 2007 r.*

*Orkiestra dęta Kopalni Węgla Kamiennego „Pniówek” na czele pochodu udającego
się z kościoła ewangelickiego pod pomnik za ratuszem – 11 listopada 2007 r.*

*Obchody Święta Niepodległości przy pomniku Pamięci Narodowej
– 11 listopada 2007 r.*

Prezentacja sztandarów – 11 listopada 2007 r.

Przemówienie Bolesława Szczepaniuka pod tablicą przy dolnej stacji kolei linowej, upamiętniającą poległych partyzantów z oddziału AK „Czantoria” – 30 listopada 2007 r.

Przemarsz uczestników uroczystości patriotycznej z kościoła pw. św. Klemensa pod pomnik za ratuszem – 15 sierpnia 2008 r.

Uroczystości trzeciomajowe pod pomnikiem Pamięci Narodowej – 2008 r.

*Kombatanci pod pomnikiem Pamięci Narodowej oddają honory poległym i pomordowanym – 15 sierpnia 2008 r.
W pierwszym rzędzie od lewej: Adam Heczko, Franciszek Korcz, Bolesław Szczepaniuk; w drugim rzędzie: Paweł Gogółka, Ludwik Gembarzewski, Paweł Turoń i Michał Kamiński.*

Święta majowe

Na początku lat 90. wieczornice z okazji rocznicy Konstytucji 3 Maja urządzano, tak jak w czasach PRL, w kinie „Uciecha”, najczęściej w dniu poprzedzającym święto. Od chwili zamknięcia lokalu miejsce akademii wynikało z dostępnego zasobu pomieszczeń. W 1993 r. przygotowano ją w Muzeum Hutnictwa i Kuźnictwa (stanowiącym placówkę miejską), następnie w Szpitalu Uzdrawiskowym na Zawodziu, a w 2000 r. w Miejskim Domu Kultury „Prażakówka”. Zasadniczym elementem wieczoru był zawsze koncert pieśni patriotycznych, zazwyczaj w wykonaniu Kameralnego Zespołu Wokalnego „Ustron” lub Estrady Ludowej „Czantoria”. Nieraz towarzyszyła im młodzież z miejscowych szkół z prezentacjami słowno-muzycznymi.

Od momentu transformacji ustrojowej w rocznicę uchwalenia Konstytucji 3 Maja kombatanci, władze miasta oraz przedstawiciele ustronskich stowarzyszeń czy instytucji kładą kwiaty pod pomnikiem Pamięci Narodowej. Również od początku minionej dekady w tym samym dniu w obu kościołach – rzymskokatolickim św. Klemensa i ewangelickim ap. Jakuba – odprawiano nabożeństwa patriotyczne (od 2001 r. jedno wspólne); uroczystości pod pomnikiem za ratuszem były zaś organizowane po nabożeństwach.

W 1995 r. po raz pierwszy w dziejach III RP przygotowano obchody Dnia Zwycięstwa – w 50. rocznicę zakończenia II wojny światowej. W południe kombatanci, uczniowie szkół oraz mieszkańcy Ustronia złożyli kwiaty pod pomnikiem Pamięci Narodowej, a później pod pomnikiem Partyzantów. Następnie w Szkole Podstawowej nr 1 urządzono wieczornicę, w czasie której wręczono Krzyże Armii Krajowej kilkunastu członkom ŚZŻAK. Kolejny punkt programu stanowiło odsłonięcie na cmentarzu katolickim Zbiorowej Mogiły Ofiar II Wojny Światowej, powstałej z inicjatywy ZKRPiBWP, po czym odbyła się msza w kościele św. Klemensa.

W trakcie uroczystości trzeciomajowych pod monumentem za ratuszem odznakę „Weteran Walk o Niepodległość” otrzymało w 1996 r. 16 ustronskich kombatantów. Rok później kwiaty pod pomnikiem Pamięci Narodowej składano w tymże miesiącu trzy razy – 1, 3 i 8 maja. Przez kilka lat powtarzano ten harmonogram. Okazjonalne wiązanki umieszcza się dodatkowo pod pomnikiem bohatera II wojny światowej, lotnika Jana Cholewy, a także przy mogile zbiorowej na cmentarzu katolickim.

Pierwszy raz na okoliczność świąt majowych Ekumeniczne Uroczystości Religijne – z udziałem władz wojewódzkich, powiatowych i miejskich oraz delegacji organizacji kombatanckich i innych ustronskich stowarzyszeń – odbyły się 3 maja 2001 r. w kościele katolickim pw. św. Klemensa. Kazanie wygłosił proboszcz parafii ewangelickiej, ks. Henryk Czembor. (Inicjatywę tę zapoczątkowało w Święto Niepodległości roku poprzedniego wspólne nabożeństwo w kościele ap. Jakuba). Po mszy udano się pochodem z orkiestrą pod pomnik Pamięci

Narodowej, gdzie głos zabrał burmistrz Jan Szwarc, a następnie złożyli kwiaty reprezentanci kombatantów, służb mundurowych, stowarzyszeń i działających w Ustroniu instytucji, jak również młodzieży szkolnej i mieszkańców. W imprezie uczestniczyły poczty sztandarowe ŚZZAK, PSL, lokalnych jednostek OSP oraz SP-2. Na zakończenie orkiestra odegrała „Rotę”. Taki scenariusz obchodów rocznicy Konstytucji ponawia się każdego roku. Nieraz bywa on jednak poszerzony o ceremonię wręczenia odznaczeń, np. 3 maja 2002 r. podczas spotkania przy pomniku nastąpiło przekazanie patentów kombatanckich 27 osobom.

Od 2002 r. nieodmiennie 1 maja w południe weterani, delegaci związków zawodowych, lewicowych partii, a także władz miasta gromadzą się pod pomnikiem Pamięci Narodowej, żeby uczcić Święto Pracy i zarazem rocznicę wyzwolenia Ustronia spod okupacji hitlerowskiej. W imieniu kombatantów przemówienie okolicznościowe wygłasza płk Ludwik Gembarzewski.

Jeśli przypadają akurat jubileusze, to obchodzi się też inne uroczystości patriotyczne. 18 maja 2004 r., z inicjatywy SKPSZ, pod pomnikiem Jana Cholewy zorganizowano w 60-lecie bitwy pod Monte Cassino ceremonię, w której wzięli udział kombatanci, władze miasta i młodzież szkolna. W następnym roku podniosłe świętowany był Dzień Zwycięstwa – 60. rocznica zakończenia II wojny światowej. W południe zebrano się pod pomnikiem Pamięci Narodowej. Przemawiał płk Ludwik Gembarzewski, po czym delegacje złożyły tam kwiaty. Dalsza część obchodów przeniosła się do oddziału Muzeum Ustrońskiego „Zbiory Marii Skalickiej”, gdzie kilku weteranów odznaczono Krzyżem Zesłańców Sybiru oraz medalem „Pro Memoria”. Program słowno-muzyczny prezentowała młodzież z Gimnazjum nr 1, a po nim nastąpiło otwarcie stałej ekspozycji „Walka ustroniaków o niepodległość w czasie II wojny światowej”, którą przygotowali przedstawiciele lokalnych organizacji kombatanckich. Wystawa ta cieszy się nadal dużym zainteresowaniem zwiedzających placówkę. Trzeba podkreślić, że wszystkie wspomniane stowarzyszenia przekazały tam swoje archiwalia – liczne fotografie i dokumenty oraz starsze bądź nowsze opracowania dotyczące udziału ustroniaków w II wojnie światowej. Dla młodzieży szkolnej dodatkowo urządza się w tej sali spotkania z kombatantami.

W ostatnich latach główne uroczystości omawianej grupy skupiają się 3 maja, kiedy to najistotniejszymi punktami programu są o godz. 10.30 msza św. za Ojczyznę, a w południe spotkanie pod pomnikiem Pamięci Narodowej. Świętom majowym zawsze towarzyszy bogaty zestaw imprez kulturalnych i sportowych. Co roku organizuje się jarmarki popularyzujące regionalne rękodzieło; dotychczas kilka razy urządzone również charytatywne koncerty z loterią (przede wszystkim w imieniu i na cele Fundacji św. Antoniego), w trakcie których wystąpiła m.in. Dziecięca Estrada Regionalna „Równica”. Do cyklicznych majowych zmagani sportowych od początku lat 90. należą Mistrzostwa Ustronia w Skoku o Tyczce, aranżowane przez dyrektora SP-5, Marka Konowoła, a także Górski Bieg Przełajowy, koordynowany przez Wydział Oświaty, Kultury, Sportu i Turystyki UM.

Święta sierpniowe

15 sierpnia 1990 r. z inicjatywy prezesa ŚZŻAK, Bolesława Szczepaniuka, pierwszy raz solennie uczczono w Ustroniu zarówno powstanie warszawskie, jak i bitwę warszawską. Gdy odprawiona została uroczysta msza, kombatanci, przedstawiciele władz miasta oraz mieszkańcy udali się pod pomnik Pamięci Narodowej. Tego rodzaju obchody urządzone są corocznie. 4 sierpnia 1991 r., po mszy i złożeniu kwiatów pod monumentem za ratuszem, w Urzędzie Miejskim nastąpiło pierwsze od zakończenia wojny przekazanie kilkunastu osobom aktów awansu wojskowego. Na tę okoliczność przygotowano w bibliotece wystawę tematyczną.

Ustawa Sejmu III RP z 30 lipca 1992 r. przywróciła Święto Wojska Polskiego w dniu 15 sierpnia. W Ustroniu organizuje się wtedy każdorazowo już od lat 90. dwie części uroczystości – religijną w kościele katolickim św. Klemensa i słowno-muzyczną przy pomniku Pamięci Narodowej. W programie znajdują się: msza święta z udziałem orkiestry, przemarsz za ratusz z pocztami sztandarowymi, delegacjami szkół, stowarzyszeń kombatanckich i społeczno-politycznych, przemówienie burmistrza, grane przez orkiestrę utwory patriotyczne – przeplatane historycznymi informacjami o wydarzeniach z tamtych czasów – oraz hymn Polski, składanie kwiatów przy akompaniamencie werbli, a na zakończenie – „Rota”. Później jeszcze orkiestra daje koncert pieśni patriotycznych i wojskowych. Scenariusz obchodów przygotowuje Bolesław Szczepaniuk.

13 sierpnia 1995 r. urządzono z inicjatywy ŚZŻAK ceremonię na okazję 75-lecia bitwy warszawskiej, jak również rocznicy powstania warszawskiego. Po mszy św. uczestnicy przeszli pod pomnik, z pocztami sztandarowymi kombatanckich organizacji z Ustronia oraz Cieszyna i Bielska na czele. Tam odznaczono kilku weteranów Krzyżem Armii Krajowej i Krzyżem Partyzanckim.

1 września – rocznica wybuchu II wojny światowej

Na początku lat 90. tylko władze miasta składały kwiaty pod pomnikiem Pamięci Narodowej. Dopiero od 1993 r. kontynuuje się tam uroczystości upamiętniające wybuch II wojny światowej z udziałem kombatantów, mieszkańców Ustronia i młodzieży z lokalnych szkół. Tradycyjnie w południe następuje w tym miejscu spotkanie poprzedzane dźwiękiem syreny. Wiązanki kwiatów składane są przez delegacje związków kombatanckich, władze i uczniów. Zebranie co roku prowadzi płk Ludwik Gembarzewski, który wygłasza przemówienie i odczytuje apel poległych. Warto dodać, że 1 września ustanowiono ogólnopolskim Dniem Weterana, a jest to zarazem Międzynarodowy Dzień Pokoju.

O działalności Polskiego Państwa Podziemnego, jak również o wydarzeniach z 17 września 1939 r. – ów dzień napaści ZSRR na Rzeczpospolitą został ogłoszony Dniem Sybiraka – wspomina się w ramach obchodów związanych z wybuchem II wojny światowej.

12 października – rocznica bitwy pod Lenino

Związek Kombatantów RP i Byłych Więźniów Politycznych upamiętnia datę bitwy, składając wiązanki pod pomnikiem za ratuszem oraz organizując okolicznościowe spotkanie swych członków, władz i młodzieży ustrońskich szkół. Obchody przygotowuje prezes, płk Gembarzewski, występujący również w ich trakcie z przemówieniem.

Święta listopadowe

Po zmianach ustrojowych obchodzi się, podobnie jak w ubiegłych latach, rocznicę zbiorowego mordy ustroniaków – 9 Listopada; zaczęto też celebrować Święto Niepodległości – 11 Listopada. Od początku lat 90. do końca wieku zasadnicze uroczystości urządzało pod pomnikiem Pamięci Narodowej, choć wielokrotnie z tej okazji składano także kwiaty pod pomnikiem Partyzantów, w czym brała udział młodzież z SP-1. Natomiast SP-2 w latach 90. systematycznie u progu listopada organizowała Międzyszkolny Konkurs Wiedzy na temat odzyskania niepodległości, ze specjalnym uwzględnieniem ziemi cieszyńskiej. Aktualnie oba miejscowe gimnazja (nr 1 i nr 2) przeprowadzają wewnętrzne konkursy związane z tym wydarzeniem oraz analogiczne na okoliczność 3 Maja, podczas gdy dla starszych klas szkół podstawowych zwoływane są apele bądź akademie. Warto tutaj dodać, że Szkoła Podstawowa nr 2 jako jedyna spośród ustrońskich szkół posiada swój sztandar, z którym poczet złożony z uczniów reprezentuje tę placówkę na wszystkich świętach patriotycznych.

Także świąt listopadowych dotyczy szczególnie uroczyste upamiętnianie okrągłych rocznic, czego przykładem było 50-lecie masowej egzekucji ustroniaków 9 listopada 1994 r. W ramach obchodów w południe nastąpiło składanie kwiatów przy pomniku Partyzantów, z kolei o godz. 16.00 władze miasta i kombatanci złożyli wiązanki pod pomnikiem Pamięci Narodowej, co było połączone z apelem poległych. Później urządzono wieczornicę w Muzeum Hutnictwa i Kuźnictwa, gdzie również nie zabrakło rodzin rozstrzelanych, lokalnych władz, kombatantów oraz mieszkańców. Program artystyczny zapewnił KZW „Ustroń”, a tragiczne wydarzenia z 1944 r. przypomniał miejscowy historyk Józef Pilch. Wysłuchano też wspomnień świadków tamtych bolesnych chwil.

Od początku lat 90. w tutejszych kościołach odprawiano w Święto Niepodległości nabożeństwa. W jego wigilię urządzana była akademie miejska z koncertem, czego akcenty pobrzmiewają do dziś w Ustrońskiej Jesieni Muzycznej. Natomiast 8 listopada 1997 r., z inicjatywy Stowarzyszenia Kombatantów PSZ na Zachodzie, na skwerze przy rondzie między ul. Cieszyńską a Daszyńskiego odsłonięty został pomnik bohatera II wojny światowej – lotnika Jana Cholewy – zaprojektowany przez Karola Kubalę. Komitetowi organizacyjnemu przewodniczył Adam Heczko. Na uroczystości obecni byli m.in. żona Alicja Cholewa, wojewoda bielski Marek Trombski, przedstawiciele dowództwa wojsk lotniczych, głównego prezesa SKPSZ i harcerstwa, duchowieństwo, poczty sztandarowe hufca ZHP ziemi cieszyńskiej, ŚZZAK i SP-2. Oprawę muzyczną zapewniła orkiestra wojskowa z Bielska-Białej. Po odsłonięciu pomnika, apelu poległych i złożeniu kwiatów głos zabrał Adam Heczko. Później uczestnicy przeszli pod pomnik Pamięci Narodowej, gdzie umieszczono wiązanki na okoliczność 11 listopada. Następnie goście udali się do Muzeum Hutnictwa i Kuźnictwa. Odbyła się tam wieczornica poświęcona Janowi Cholewie, w trakcie której omówiono jego dokonania wojenne oraz wspomniano go prywatnie. Z programem artystycznym wystąpili: KZW „Ustroń”, młodzież z Estrady Poetyckiej Ogniska Pracy Pozaszkolnej, a także Franciszek Urbańczyk – solista Zespołu Artystycznego Wojska Polskiego, harcerz z dawnej drużyny „Małego Janka”.

Z inicjatywy Koła ŚZZAK została wykonana i poświęcona podczas uroczystości ekumenicznej 7 listopada 1998 r. tablica upamiętniająca sześciu poległych partyzantów – żołnierzy Oddziału AK „Czantoria” – w 55. rocznicę ich bohaterskiej śmierci. Tablicę ulokowano przy wejściu głównym do budynku dolnej stacji Kolei Linowej „Czantoria” w Ustroniu Polanie. Rokrocznie kombatanci składają przy niej kwiaty, w czym biorą też udział władze miasta.

11 listopada 2000 r. po raz pierwszy zorganizowano patriotyczne nabożeństwo ekumeniczne z okazji Święta Niepodległości. Kazanie w kościele ewangelickim wygłosił proboszcz parafii katolickiej, ks. kanonik Antoni Sapota. Warto przypomnieć, że zasada wzajemnego zapraszania się stosowana jest odtąd konsekwentnie również 3 Maja, kiedy to sytuacja wygląda na odwrot – w kościele katolickim Słowo Boże głosi ksiądz ewangelicki.

Odsłonięcie pomnika dedykowanego rozstrzelanym 57 lat wcześniej ustrońsiakom nastąpiło tymczasem 9 listopada 2001 r. Płaskorzeźbę z listą ofiar według projektu Karola Kubali zainstalowano na ścianie Gimnazjum nr 1. Uroczystość rozpoczęła się w kościele ewangelickim ekumenicznym nabożeństwem, po którym uczestnicy przemaszzerowali pod pomnik wraz z władzami miasta, kombatantami, pocztami sztandarowymi i orkiestrą. W wydarzeniu wzięty ponadto udział, oprócz młodzieży szkolnej, rodziny pomordowanych – przemówienie z ich ramienia wygłosiła Zofia Ferfecka, natomiast całość według ceremoniału wojskowego prowadził płk Ludwik Gembarzewski, inicjator i organizator przedsięwzięcia.

Przy okazji świąt listopadowych mają miejsce liczne imprezy kulturalne oraz sportowe. Od 1990 r. Urząd Miasta przygotowuje w sobotę przed obchodami cieszący się popularnością Bieg Legionów, w którym rywalizuje nawet 150 zawodników z całej Polski. Ze stadionu KS „Kuźnia” 10-kilometrowa trasa prowadzi do Nierodzimia i przez Lipowiec na miejsce startu, gdzie rozgrywa się też masowe biegi wśród uczniów szkół podstawowych i gimnazjów.

Inne uroczystości stowarzyszeń kombatanckich

Ustrońscy kombatancki realizowali także wiele cennych koncepcji niezwiązanych bezpośrednio z corocznym scenariuszem świąt patriotycznych. Poniżej wyszczególnia się kilka przykładów ich wszechstronnej działalności.

30 maja 1992 r. w kościele pw. św. Klemensa poświęcono sztandar ŚZZAK, zaprojektowany przez Bolesława Szczepaniuka, a wykonany przez Pracownię Artystyczną Sióstr Boromeuszek w Piekarach Śląskich. Uroczystości przewodniczył ks. bp Tadeusz Rakoczy, pierwszy ordynariusz diecezji bielsko-żywieckiej Kościoła rzymskokatolickiego. 11 listopada tego roku, w Święto Niepodległości, przekazano sztandar pod stałą opiekę wspomnianej parafii.

22 października 1998 r. na Rynku, na specjalnie wybudowanej trybunie honorowej, nastąpiło uroczyste wręczenie sztandaru Związkowi Inwalidów Wojennych RP – w obecności gen. Bolesława Bonczara i z pełnym ceremoniałem wojskowym. Związkowi nadano wówczas imię 4. Pułku Strzelców Podhalańskich Ziemi Cieszyńskiej.

17 czerwca 2003 r. Stowarzyszenie Kombatanatów Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie zorganizowało w MDK „Prażakówka” akademię z okazji 60. rocznicy tragicznej śmierci gen. Władysława Sikorskiego. Zgromadzonym prezentowano m.in. film o Generale i jego archiwalne przemówienia.

16 grudnia 2005 r. z inicjatywy prezesa Zarządu Koła ŚZZAK w Ustroniu, Bolesława Szczepaniuka, przy Gimnazjum nr 2 zostało założone Szkolne Koło Towarzystwa Przyjaciół Armii Krajowej (TPAK), do którego w 2007 r. należało 57 osób.

Wedle zamysłu prezesa Koła ŚZZAK opracowano również albumowe wydawnictwo pt. „Miejsca pamięci, wydarzeń i ofiar I i II wojny światowej oraz powstań śląskich w powiecie cieszyńskim”. Projekt ten otrzymał poparcie Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego, Związku Komunalnego Ziemi Cieszyńskiej, a także burmistrzów miast i wójtów gmin naszego powiatu, dzięki czemu zostanie sfinalizowany w 2008 r.

Podsumowanie

Obchody uroczystości patriotycznych w Ustroniu urządzone są wzorcowo. Liczba corocznych imprez oraz znakomite ich przygotowanie ze strony stowarzyszeń kombatanckich i Urzędu Miasta nie mają sobie równych daleko poza ziemią cieszyńską i zasługują na najwyższy szacunek. A systematycznie upamiętnia się tu nie tylko rocznice o znaczeniu ogólnopolskim, ale też lokalne wydarzenia, ważne dla tożsamości mieszkańców.

Należy podkreślić, iż w naszej miejscowości znajdują się oddziały regionalne ogólnopolskich organizacji kombatanckich, skupiające weteranów wojny z całego Cieszyńskiego, np. Związek Byłych Więźniów Politycznych Hitlerowskich Więzień i Obozów Koncentracyjnych czy Stowarzyszenie Kombatanatów PSZ na Zachodzie – tu Ustroniowi podlega m.in. Koło Miejskie w Cieszynie. Ustrońscy weterani pełnią dodatkowo istotne funkcje na wyższych szczeblach swoich zrzeszeń. Franciszek Korcz został wiceprzewodniczącym stołecznego Zarządu Głównego SKPSZ na Zachodzie, płk Ludwik Gembarzewski to członek Prezydium Zarządu Wojewódzkiego ZKRPIBWP w Katowicach, a Paweł Gogółka jest członkiem Zarządu Wojewódzkiego ZIW.

Tutejsze koła cieszą się uznaniem zarządów głównych, w związku z czym przedstawiciele tych pierwszych uczestniczą niejednokrotnie w obchodach świąt i rocznic patriotycznych w Warszawie, czy nawet za granicą (choćby na Zaozniu). Przykładem może być zaproszenie delegacji SKPSZ do stołecznej ambasady brytyjskiej na uroczystość z okazji urodzin królowej Elżbiety II w 2004 r. Ponadto Adam Heczko i Franciszek Korcz (prezes i wiceprezes Oddziału Regionalnego SKPSZ) zostali rok później wyznaczeni na członków pierwszej w dziejach, 20-osobowej delegacji byłych żołnierzy polskich na Zachodzie, którzy dzięki inwytacji premiera Wielkiej Brytanii brali udział w obchodach 60-lecia zakończenia II wojny światowej w Londynie. Ustrońskie SKPSZ w każdą rocznicę bitwy pod Monte Cassino jest też reprezentowane na akademii w szkole o tym imieniu w Kętach, a w lipcu 2008 r. znalazło się w Rzeszowie, gdzie upamiętniano 65-lecie śmierci gen. Sikorskiego.

Chociaż ustrońskie związki zawdzięczają renomę przede wszystkim swoim pełnym zaangażowaniu i operatywności członkom, to jednak nasze miasto nie jest także pomijane przy okazji inicjatyw patriotycznych podejmowanych przez inne instytucje. Przykładowo w trakcie pierwszego rajdu dla młodzieży szkół średnich pn. „Szlakami miejsc pamięci. Śląsk Cieszyński w walce o niepodległość 1939–1947” w 2004 r., przygotowanego przez oddział IPN w Katowicach, jedna z grup uczniowskich wyruszyła do Brennej właśnie z Ustronia i po drodze złożyła kwiaty pod pomnikiem ku czci pomordowanych 9 listopada 1944 r. Starostwo Powiatowe wydało na okoliczność rajdu broszurkę pod takim jak on tytułem, gdzie wymieniono m.in. wszystkie ustrońskie pomniki i tablice pamiątkowe.

W opinii okręgowych władz poszczególnych związków pod względem organizacji omawianych tu obchodów Ustroń od wielu lat klasyfikowany jest zdecydowanie na pierwszym miejscu w całym województwie. Warto zaznaczyć, iż we wszystkich świątach patriotycznych biorą udział przedstawiciele każdego z działających w mieście stowarzyszeń kombatanckich, składający pod pomnikiem wspólną, symboliczną wiązanek kwiatów.

* * *

Wychowawcza, ukierunkowana na młode pokolenie aktywność wspomnianych wyżej związków to rzecz niezwykle cenna, bo kto, jeśli nie ci, którzy osobiście walczyli na różnych frontach II wojny światowej, może najlepiej przekazać nam wydarzenia tamtych dni? Cieszy fakt, że ich działalność jest tak widoczna w naszym mieście poprzez inspirowanie obchodów świąt patriotycznych, jak też osobisty wkład w te ceremonie. Przy pomniku Pamięci Narodowej oprócz władz samorządowych, kombatanatów, duchowieństwa, delegacji służb mundurowych, zakładów pracy i organizacji politycznych zawsze bardzo licznie stawia się młodzież lokalnych szkół wespół z nauczycielami i dyrekcją. Zbudowanie nowych pomników czy tablic – pilota Jana Cholewy, rozstrzelanych ustrońiaków, partyzantów-żołnierzy Oddziału AK „Czantoria” – to także inicjatywa związków kombatanckich. Wyznaczonymi miejscami pamięci opiekują się szkoły, a usytuowanie na Gimnazjum nr 1 pomnika poświęconego zamordowanemu 9 listopada stanowi również codzienną naukę historii dla młodego pokolenia. Co roku uczniowie tej placówki przygotowują patriotyczną uroczystość połączoną z apelem poległych. Częste spotkania z podopiecznymi ustrońskich szkół, powołanie Koła Towarzystwa Przyjaciół AK w Gimnazjum nr 2 – świadczą o zrozumieniu przez młodzież konieczności zachowania respektu wobec dziejów walki o niepodległość kraju.

Tylko społeczność świadoma swych korzeni, swoich losów, może stanowić wspólnotę zdolną do kształtowania lepszej rzeczywistości. Wszystkim weteranom należy się z naszej strony ogromny szacunek za to, co nam podarowali, i za szansę uczestniczenia dzięki nim w żywych lekcjach historii, z których powinniśmy czerpać wiedzę oraz wewnętrzną siłę.